

מגזין תרבות

מכל הנשים בעולם, בירי רוטנברג בחרה דווקא באמא של היטלר כחברה דמיונית

כשהפסיכותרפיסטית בירי רוטנברג כתבה רומן שבו הגיבורה מנהלת דיאלוגים עם אמא של היטלר, היא לא דמיינה שיהיה רלוונטי כל כך

בירי רוטנברג. משאלה לתיקון אנושי עמוק צילום: דוד בכר

התראות במייל 📧

נועה לימונה

2024 במאי 02 • 10:25

כיצד גדל אדם להפוך למפלצת, ומה מידת אחריותה של אמא לרוע של בנה? השאלות הללו עומדות בלב רומן הביכורים של בירי רוטנברג, "קלרה שלי", שרואה אור בימים אלה בהוצאת "שתיים". גיבורת הספר היא אמא טרייה לתינוק, שמנהלת דיאלוג פנימי מתמשך עם אמו של היטלר. טלטלת ההפיכה לאם, נישואיה המשבריים והרקע המשפחתי שלה – כבת לניצול שואה שהתייתמה מאמה בגיל ההתבגרות – מעצימים את הדיאלוג הזה, ולאורך הספר קלרה היטלר הופכת מקול פנימי לחברה דמיונית, שנוכחותה בחייה של הגיבורה מאיימת על שפיותה, אבל גם מנחמת ומצילה אותה מבדידותה.

"אדולף ינק?" שואלת הגיבורה הדוברת את הממוענת הנצחית שלה, קלרה. "הוא היה תינוק כזה שמרוקן את השד בלגימה ממושכת אחת או כזה שמסתפק בזריף עדין שנוזל מצדי שפתיו, מסטול מנחת ושובע? את בטח היית מוצפת באוקסיטוצין כשהנקת אותו. בטח גם הלב שלך התפוצץ מאהבה וגאווה כל פעם שהוא עשה תנועה חדשה".

כמו אצל הדוברת גיבורת הספר, נטולת השם, גם אצל רוטנברג, ביבליותרפיסטית ופסיכותרפיסטית בעלת קליניקה ומרצה בפקולטה לפסיכולוגיה באוניברסיטת רייכמן, העיסוק באמו של היטלר הגיע עם האימהות. לפני 16 שנים, כשנולד בנה הבכור איתמר והיא הוצפה בבלייל הרגשות האינטנסיביים של אהבה וחרדה, "עברה לי פתאום מחשבה בראש, שיכול להיות שגם אמא של היטלר הרגישה ככה", היא מספרת.

הקשבתי לדיבור הפנימי שלי. התחלתי לשמוע מצב תודעה שבו אני מדברת עם דמויות נשיות אימהיות, והבחנתי בכך שאמא של היטלר היא אחת הדמויות שאני מתווכחת איתה בראש כבר שנים, מוכיחה לה ביני לביני שאני טובה יותר ממנה
בירי רוטנברג

למה דווקא אמא של היטלר, מכל האמהות? אולי מפני שכמו הגיבורה שלה, גם אביה של רוטנברג ניצול שואה. ובכלל, סיפורים על השואה הקיפו אותה מכל עבר. ברחוב שבו גדלה באשדוד גרו ניצולים רבים. "אני לא יודעת איך זה התקבץ ככה ביחד", היא אומרת, "השכנה מצד ימין, החביאו אותה במנזר. היא ענדה צלב על הצוואר, מתוך הכרת טובה לנזירות שהצילו אותה. השכן מצד שמאל שרד בביוב של ברלין לאורך כל שנות המלחמה. גדלתי עם הסיפורים האלה, ומצד שני, היה בבית איסור גדול – לדבר על גרמנים, לקנות מוצרים מגרמניה", היא אומרת.

לאיסורים, היא משערת, היה כוח ממגנט, והיות שלדבר בקול אסור היה, התפתח אצלה שיח פנימי סביב הנושאים האלה, "שיח שהסתובב במחשכים".

לפני שש שנים, כשהשתתפה בסדנת כתיבה אצל הסופרת והעיתונאית מירי חנוך, התגלגלו המחשבות לכתב. "מירי ביקשה ממני לכתוב מכתב לדמות כלשהי, שאיננה בחיים, ומצאתי את עצמי כותבת לקלרה", היא מספרת. באותה התקופה רוטנברג גם עברה פסיכואנליזה. "שכבתי על הספה במשך כמה שנים והקשבתי לדיבור הפנימי שלי. התחלתי לשמוע מצב תודעה שבו אני

מדברת עם דמויות נשיות אימהיות שונות. כמו שאמרה וירג'יניה וולף, אם אנחנו נשים, אנו חושבות לאחור דרך האמהות שלנו, והבחנתי בכך שאמא של היטלר היא אחת הדמויות שאני מתווכחת איתה בראש כבר שנים, מוכיחה לה ביני לביני שאני טובה יותר ממנה. הפסיכואנליזה, ביחד עם סדנת הכתיבה, יצרה מעטפת שאיפשרה לי לעסוק ברעיונות נורא מפחידים ומסוכנים, שמעוררים הרבה אשמה".

קלרה היטלר בצעירותה. אישה אנרגטית ומצפונית

מזעם לחמלה

קלרה היטלר (במקור פלצל), שנולדה ב-1860 בכפר האוסטרי שפיטל, גידלה את ילדה באהבה. היא היתה נוצרייה אדוקה שביקרה בכנסייה בקביעות. הפסיכואנליטיקאי האמריקאי וולטר צ'רלס לנגר, שכתב ניתוח פסיכולוגי מקיף על אישיותו של אדולף היטלר ב-1943 (שפורסם בהמשך כספר), תיאר אותה כאישה אנרגטית ומצפונית. בספר מצוטט רופא המשפחה היהודי שלה, ד"ר אדוארד בלוך, שתיאר אותה כ"שקטה מאוד, מתוקה ומלאת חיבה".

כשהיתה בת 16 נשכרה לעבוד כמשרתת בביתו של דוד אמה, אלויס היטלר, המבוגר ממנה ב-23 שנים. אחרי מותה של אישתו השנייה, אלויס וקלרה נישאו. היא ילדה שישה ילדים, אבל רק שניים מהם – אדולף ופאולה – שרדו והגיעו לבגרות. היא בילתה את שנות בגרותה בתחזוקת הבית ובטיפול בילדיה ובשני ילדיו של אלויס מנישואיו הקודמים. אדולף היה ילד חולני, ואמו טרחה סביבו.

אלויס, לעומת זאת, לא התעניין בילדיו במיוחד. הוא עבד כפקיד (ובהמשך התקדם לדרגת מפקח) מכס והעדיף לבלות את זמנו בבית המרזח ובטיפול התחביב שלו, כוורות דבורים. לפי היסטוריונים, הוא נהג להכות את ילדיו, את אישתו ואת הכלב, ותואר כגבר "סמכותני, שתלטן, נוקשה ועצבני. פטריארך שדרש כבוד וצייתנות ממשפחתו".

לפי דיווחים, אדולף היה ממוטט ממותה של אמו. רופאה בלוך אמר לאחר מכן ש"בכל הקריירה שלי מעולם לא ראיתי

מישהו הרוס מצער כמו אדולף היטלר". ב"מיין קאמפף" הוא כתב ש"כיבד את אביו, אבל אהב את אמו"

ב-1903 אלויס מת בפתאומיות. כמה שנים לאחר מכן קלרה אובחנה כחולה בסרטן השד. לרפואה של אותן שנים לא היה הרבה מה להציע, ולאחר שעברה כריתת שד היא טופלה ביוזופורם, שהיה בזמנו טיפול ניסיוני בכימותרפיה. השבועות האחרונים לחייה עברו עליה בייסורים, והיא מתה בביתה ב-1907 מתופעות הלוואי של הטיפולים.

לפי דיווחים, אדולף היה ממוטט ממותה של אמו. רופאה בלוך אמר לאחר מכן ש"בכל הקריירה שלי מעולם לא ראיתי מישהו הרוס מצער כמו אדולף היטלר". ב"מיין קאמפף" הוא כתב ש"כיבד את אביו, אבל אהב את אמו". בניגוד לסברה פופולרית, שייחסה את שנאתו ליהודים לטיפולים המייסרים והעקרים של בלוך באמו, היטלר הכיר טובה לרופאה והניח לו להגר עם אשתו לארה"ב ב-1940.

כשנחקר בארה"ב, סיפר הרופא שהיחסים של היטלר עם אמו היו קרובים ואוהבים, שהיא העריצה את ציורי המים שלו ותמכה בשאיפותיו האמנותיות, בשונה מאביו, שהתנגד נמרצות. בלוך הכחיש שאהבתו של היטלר לאמו היתה פתולוגית. קלרה, אמר בלוך, "היתה מתהפכת בקברה אילו ידעה על מעשיו של בנה".

ההיסטוריה של הפסיכולוגיה מלאה בהאשמת אמהות. נהגו לייחס אוטיזם ל"אמא הקרה", למשל, וסכיזופרניה לאם הסכיזוגנית. האם אין העיסוק של גיבורת הספר באמא של היטלר המשך של הנטייה הזאת?

"העיסוק באמא של היטלר הגיע אלי מתוך האימהות שלי ומתוך המחקר שלי על כינון הזהות האימהית. יכול להיות שאם הייתי אבא, הייתי כותבת את הספר על אלויס. לפני שצללתי לתוך התחקיר על קלרה, הרגשתי שהיא פשוט אשמה וזהו. בווריאציות הקודמות של הספר היא היתה ממש שק האגרוף שלי, הוצאתי עליה המון זעם. אבל תוך כדי כתיבה הבנתי שהחיפוש אחרי אשמה אצל אמהות באמת מאוד מצמצם ומתבסס על פיצול בין טוב לרע. עם הזמן העיסוק שלי בה נעשה דווקא מתוך ניסיון למצוא חמלה כלפיה; איזשהו אור בתוך כל הרוע הזה, ומתוך רצון שהיא תהיה העדה של הדוברת, זו שמאפשרת לה לספר

סיפור בלתי נסבל על כאב נפשי בין-דורי. הדמות של קלרה בספר מבוססת אמנם על הביוגרפיה של אמו האמיתית של היטלר, אבל היא מומצאת, ואולי המצאתי אותה עם יותר חמלה, כמישהי שבאה לעשות תיקון".

לפני שצללתי לתוך התחקיר על קלרה, הרגשתי שהיא פשוט אשמה וזהו. בווריאציות הקודמות היא היתה ממש שק האגרוף שלי, הוצאתי עליה המון זעם. אבל תוך כדי כתיבה הבנתי שהחיפוש אחרי אשמה אצל אמהות מאוד

מצמצם

בירי רוטנברג

תוך כדי קריאה בספר שלך התפלאתי על כך שמעולם לא הקדשתי מחשבה רבה לילדותו של היטלר, ואז תהיתי אם זה מקרי, או שזה מאפיין ישראליים, שהורגלו לא לחשוב על היטלר כבן אדם.

"זה נכון. באירופה, למשל, הסיפור על אחייניתו למחצה, גלי ראובל, שאיתה היו לו כנראה יחסים אינטימיים, ידוע לכל, ובישראל פחות מכירים אותו. אני חושבת שייצוגים אמנותיים פותחים את האפשרות לחשוב את מה שלמדנו לא לחשוב עליו. כך למשל עשו רועי רוזן בתערוכה שלו על אווה בראון, ויסלבה שימבורסקה בשירה על היטלר כתינוק וגם האמן דב אור-נר, שעסק בדמותו של היטלר".

הרופא אדוארד בלוך. היטלר איפשר לו לברוח לארצות הברית עם אשתו ב-1940 צילום: Bundesarchiv/German Federal Archives

Archives

מגיל ההתבגרות לאימהות

גם בירי (בתעודת הזהות היא רשומה כברוריה, בריה) רוטנברג היא אם לבנים. מלבד בנה הבכור איתמר, כיום בן 16, יש לה עוד בן, אורי, בן 13, מנישואיה הראשונים והיא מגדלת ביחד עם בן הזוג שלה גם את שלושת בניו מנישואיו הקודמים. "בית אחד מלא בנים", היא אומרת בחיוך, "אז הבאנו גם כלבה, שיהיה קצת איזון לצד הנשי".

איך היית מאפיינת את חוויית האימהות לבנים?

"אני חושבת שבישראל אימהות לבנים כרוכה מהרגע הראשון במחשבות על כך שהם ילכו לצבא. את מחזיקה את התינוק שלך, מניקה אותו, מטפלת בו ויודעת שהוא הולך להיות חייל. זה דיסוננס מאוד עמוק בתוך הזהות האימהית, שאני עדיין מנסה להכיל אותו, ואיתמר בדיוק קיבל עכשיו צו ראשון. וישנה גם השאלה, איך לגדל בן ככה שהוא יהיה מהטובים, שלא יהיה היטלר, שיהיה רגיש ואמפתי. אלה שתי חרדות שמאוד מכוננות גם את האימהות וגם את הדיאלוג עם הילד".

היא עצמה נולדה ב-1976 באשדוד למשפחה בת חמש נפשות. אביה עבר את השואה כילד, עובדה שהתגלתה לו - בדומה לאביה של גיבורת הספר - רק בגיל 72. עד אז האמין שנולד ברוסיה, לשם ברחו הוריו בתחילת המלחמה. אולם אחרי שגילה ששמו ותמונתו מופיעים בארכיון של לוחמי הגטאות, התברר שהסיפור מורכב הרבה יותר ומלא חורים ואי בהירויות. אמה של רוטנברג היא ילידת בגדאד, ניצולת פרהוד, שעלתה לארץ, למעברה בבאר שבע, כשהיתה בת 10. "הסבתות שלי, בלה וסלימה, מעולם לא החליפו ביניהן מילה, משום שאף אחת מהן לא דיברה עברית. היה ביניהן שיח ללא מילים, שרק האהבה מחברת אותן", היא מספרת.

העובדה שהיא חצי עיראקית וחצי פולנייה ייחדה אותה, לדבריה, באשדוד של שנות ה-70. "אני חושבת שלגדול חצי-חצי זה לגדול עם מנוע חיפוש פנימי. כל הזמן חיפשתי מי אני", היא אומרת.

המעבר לאימהות הוא רדיקלי. הוא משפיע על התודעה דרך הגוף והנפש, בדרכים שקשה לתאר במילים, והכתיבה עוזרת לרקום את הזהות הזאת ולעשות לה אינטגרציה עם זהויות

קודמות

בירי רוטנברג

בנערותה למדה שירה אצל רוני סומק, את שירותה הצבאי עשתה בגרעין נחל ואחרי השחרור נסעה לטיול במזרח הרחוק. כשהיתה בטיבט פגשה אישה

גרמנייה, עיוורת, בשם סבריה (המוזכרת גם בספר). "זאת היתה הפעם הראשונה שבה דיברתי עם אישה גרמנייה על מלחמת העולם השנייה, וזאת היתה פגישה מטלטלת", היא אומרת. סבריה הגיעה לטיבט כדי לאתר ילדים עיוורים וכבדי ראייה ולסייע להם. לפי האמונה המקומית, העיוורון הוא עונש על מעשים שנעשו בגלגולים קודמים – ובשל כך, הילדים הללו נותרו לרוב ללא סיוע מהקהילות שלהם. רוטנברג הצטרפה למסעה. בהמשך, היא מספרת, סבריה הגשימה את חלומה ופתחה רשת פנימיות לילדים עיוורים בהודו ובטיבט ואף פיתחה שפת ברייל טיבטית. "בגלל העיוורון היא לא ראתה מגבלות", אומרת הדוברת בספר על סבריה. "את רואה, קלרי, הרוע אינו משתלם".

כששבה לישראל נרשמה רוטנברג לאוניברסיטה העברית, ללימודי פסיכולוגיה ותולדות האמנות. "הבטחתי לעצמי ביקור קבוע במוזיאון בעצם", היא אומרת בחיך. "זה היה המקום שיש בו דרגות חופש אינסופיות". משם המשיכה לתארים השני והשלישי בביבליותרפיה.

במסגרת התואר השני שלה היא עסקה במחקר על כתיבת יומנים בגיל ההתבגרות, שהתמקד בתהליכים מרפאים של כתיבה בגיל הזה. בדוקטורט, שכתבתו החלה בזמן שהפכה בעצמה לאמא, פנתה לניתוח פסיכואנליטי של בלוגים של אמהות. "העסיקה אותי ההתפתחות של הזהות האימהית, כמצב עצמי נפרד", היא אומרת. "המעבר לאימהות הוא רדיקלי. הוא משפיע על התודעה דרך הגוף והנפש, בדרכים שקשה לתאר במילים, והכתיבה עוזרת לרקום את הזהות הזאת ולעשות לה אינטגרציה עם זהויות קודמות. זו גם זהות שכל הזמן מאתגרת את עצמה כי האימהות לכל ילד ובכל גיל של הילד היא שונה".

עטיפת "קלרה שלי". ייצוגים אמנותיים פותחים את האפשרות לחשוב צילום: בירי רוטנברג / ציור עטיפה: הדס חיון, Sisters / עיצוב עטיפה: אפרת אפרת לוי

עבורה, אומרת רוטנברג, המחקר היה גם תרפויטי. "אני חושבת שהכתיבה הרגיעה אצלי את החרדות. יכולתי לקרוא ספרות פמיניסטית ובלוגים של אמהות וללמד את עצמי את מלאכת האימהות באותו הזמן. גם בשביל חלק מכותבות הבלוגים תהליך הכתיבה היה מרפא. הכתיבה עזרה להן ליצור זהות

אימהית רחבה וגם טרנספורמטיבית, שמשנתנה כל הזמן, ולנסח את האימהות הסובייקטיבית שלהן".

עבור אחרות, לעומת זאת, הכתיבה היתה דווקא ביטוי לפגיעה עצמית. "היתה שם גם התמכרות לכתיבה, ונשים שהרגישו שהן צריכות לייצר דרמה בחיים שלהן כדי שיהיה להן על מה לכתוב. היו כאלה שעברו טיפול פסיכולוגי באותו הזמן, והמטפלים שלהן המליצו להן להפסיק לכתוב".

בפוסט דוקטורט שלה, שעשתה באוניברסיטת קנזס, המשיכה רוטנברג בקו הזה – והפעם עסקה ביכולת לספר את הסיפור של עצמנו ושל הילדים שלנו בו בזמן. "זה נרטיב מאוד מורכב", היא אומרת, "הוא עלול להפוך לנרטיב מפוצל של 'טוב' ו'רע', ועם זאת יש לו פוטנציאל גדול להתפתחות".

מאחר שגדלתי עם הידיעה כי היטלר הוא התגלמות הרוע האנושי לא באמת יכולתי לדבר או לחשוב איתו. ואולי הלא מודע שלי לא ויתר וניסה לחשוב ולדבר עם אמא שלו.
זימנתי לעצמי הדרכת הורים מהאמ-אמא של הרוע האנושי
בירי רוטנברג

מה זה בעצם אומר, גם בהקשר של קלרה והיטלר?

"בפוסט דוק העסיק אותי המושג The capacity to narrate – היכולת הנפשית שלנו לספר סיפור. אני חושבת שהורות מאתגרת מאוד את היכולת הזאת, כי ברגע אחד אחרי הלידה האם או האב מתחילים לספר סיפור מורכב, סיפור בו זמני שונה ודומה על עצמם ועל הילד שלהם. תינוקות נולדים חסרי אונים גם במובן הנרטיבי, הם תלויים לחלוטין בסיפור שהורה מספר עליהם ולהם. הורה עשוי לספר סיפור מורכב, בתלת ממד, סיפור שמכיל מגוון רגשות ויש בו גם עצב וגם שמחה, גם רוע וגם טוב. אבל הורים עשויים לספר גם סיפור הגנתי, מפוצל, בשחור-לבן, על טוב ורע, מזה שנוצר לנוכח כאב נפשי וטראומות בין-דוריות לא מעובדות. הפיצול כאן הוא מעין מנגנון הגנה שמטרתו להימנע ממפגש עם כל הכאב, הרוע, האכזבה, התסכול, הפחד והבושה, והסיפור

המפוצל לא משאיר הרבה אוויר לנשימה ולא מותיר לילדים או להורים מרחב להתפתח בו.

"בהקשר של קלרה, לפני שהכרתי את הסיפור שלה חשבתי גם אני במושגים של רעים וטובים. אולי הסקרנות לחקור ולחפש מי היא היתה בעצם נבעה מהרצון להבין אם יש פה סיפור מורכב. בסיפור מורכב יש תקווה להרגיש עוד רגשות. כמובן שתוך כדי הכתיבה לא יכולתי לחשוב על זה, הרצון שלי לכתוב לקלרה מכתב לא קרא את המאמרים שלי על ה־"capacity to narrate".

אדולף היטלר פוקד את קבר הוריו, 1938 צילום: ullstein bild via Getty Images

משמיכי לאלוהים

היכולת הזאת לספר את הסיפור שלנו לא מוכרחה לבוא לידי ביטוי בכתיבה. לפעמים היא מתבטאת בשיחה פנימית. בילדות היא מתגלמת פעמים רבות בקיומם של חברים דמיוניים – הנושא המרכזי השני שעומד בלב הספר של רוטנברג. "חברים דמיוניים מייצרים אפשרות לדבר עם מישהו אחר בתוך המינד שלנו, זה מאוד עוזר לנו להבין את עצמנו, להכיל מצבים מורכבים ולחשוב על מגוון אפשרויות כדי לפתור בעיות. כל אחד מאיתנו זקוק למישהו לדבר איתו בתוך הראש. אני חושבת שטיפול היא בעצם וריאציה משוכללת על החבר הדמיוני הזה".

מה מאפיין ילדים שיש להם חבר דמיוני לעומת כאלה שאין להם?

"חבר דמיוני הוא ביטוי של היכולת לשחק, ואת זה יש לכולנו. זאת יכולת חשובה מאוד, שמאפשרת לנו לגעת בחומרים שהם לפעמים מפחידים, מגעילים ועם זאת מושכים, בתוך מרחב ביניים, שהוא לא המציאות ונוח לעכל בו דברים מורכבים. השאלה אם הילד ימשיך לפתח את המרחב המשחקי הזה לכדי חבר דמיוני תלויה בהמון גורמים בסביבה שלו, אבל זה קיים בכולנו וככל שנפתח את זה, כך זה ייטיב איתנו. יש לנו דחף נוירולוגי לשחק, ובהיררכיית הדחפים האלה הוא הכי גבוה, הוא מפעיל את הכי הרבה אזורים במוח".

אמרת "חבר דמיוני" ומיד עלה בזיכרון הסרט "ג'וג'ו ראביט", עם החבר הדמיוני דמוי היטלר. יש קווים לדמותו של החבר הזה?

"גם חפץ מעבר הוא מעין חבר דמיוני ראשוני - הדובי או השמיכה שהילד גורר איתו לגן ונאחז בו - וגם כתיבת יומן היא סוג של חבר דמיוני. במחקר שלי גיליתי שאצל הרבה מאוד אנשים, לא דתיים בהכרח, אלוהים היה החבר הדמיוני".

ב-7 באוקטובר שמעתי על הדברים הנוראים שחוללו המחבלים, על האכזריות והרוע, ושמתי לב שאני מיד עוברת לחשוב בתודעה, רגע, מי האמא שלהם, איך מגדלים כאלה מפלצות. זו שאלה אוטומטית ומבהילה שקיימת בי בתור אישה, בת ואמא בירי רוטנברג

אז אולי חברים דמיוניים הם שריד לרליגיוזיות של כולנו, בעצם, גם אם אנחנו לא אנשים מאמינים?

"כן, אני חושבת שיש קשר עמוק בין אמונה ובין היכולת לשחק. זו לא מוכרחה להיות אמונה דתית, זו יכולה להיות אמונה בבני האדם, בטוב שלהם, או אמונה בכך שיעזרו לי. על זה מתבסס טיפול. היכולת להאמין עומדת בבסיס כל מערכות היחסים שלנו ובבסיס היכולות האחרות - לשחק, לספר סיפור, ליצור קשר. ואני חושבת שכאמהות, יש לנו אינטרס לשמר את התנאים הסביבתיים שמאפשרים את התפתחות היכולות האלה".

מה שמחזיר אותי לאמו של היטלר. מדוע בחרת דווקא בה?

"מאחר שגדלתי עם הידיעה כי היטלר הוא התגלמות הרוע האנושי, והוא אשם בכך שהמשפחה שלנו נרצחה, בכך שהיתה שואה, לא באמת יכולתי לדבר או לחשוב איתו. מקור הרוע האנושי הוא מעבר לדבר שאפשר לחשוב אותו או דרכו. ואולי הלא מודע שלי לא ויתר וניסה לחשוב ולדבר עם אמא שלו. זימנתי לעצמי הדרכת הורים מהאמ-אמא של הרוע האנושי. ב-7 באוקטובר שמעתי על הדברים הנוראים שחוללו המחבלים, על האכזריות והרוע, ושמתי לב שאני מיד עוברת לחשוב בתודעה, רגע, מי האמא שלהם, מי גידל אותם, מי טיפל בהם, איך מגדלים כאלה מפלצות. זו מעין שאלה אוטומטית ומבהילה שקיימת בי בתור

אישה, בת ואמא שחושבת לאחור דרך האמהות של העולם. אולי יש בשאלה הזאת משאלה לתיקון אנושי עמוק, כי אם נדע איך גידלו אותם לרוע אנושי צרוף, אולי יהיה בכך ידע שיאפשר לנו לגדל ילדים אחרת".

"ג'וניו ראביט". היטלר כחבר דמיוני צילום: Kimberley French / Fox Searchlig

מההריסות לשיקום

גם בספרה רוטנברג נדרשה שוב לאמ-אמא של הרוע האנושי ב-7 באוקטובר. האפילוג של "קלרה שלי" נכתב אחרי תאריך זה ומתייחס אליו. "העיסוק ברוע שוב מחזיר אותך לחיי בהיקף אימתני", כותבת הדוברת לקלרה. "את מכירה אותי, תמיד כשמתים לי או נולדים לי אני מזמנת אותך".

כשלעצמה, מאז 7 באוקטובר רוטנברג מתנדבת כמטפלת בכמה פרויקטים המסייעים לניצולי הטבח ולמשפחות המפונים. אחד מהם הוא תמיכה בהורים לילדים בגיל הרך, אחר, הנקרא "חפץ מעבר", מעניק למשפחות מיישובי העוטף אפשרות לשקם חפצים שיקרים להן ונותרו מאחור. זו עבודה משותפת של מטפלות ואמניות, שמגיעות בכל שבוע ליישובים ואוספות ביחד עם המשפחות חפצים מתוך ההריסות, מצלמות אותם, משקמות, לפעמים ביחד עם המשפחות, ופוגשות את בני המשפחה לשיחות.

"דרך החפץ אנשים מספרים את הסיפור של המשפחה – של החיים שהיו לפני הטראומה, של מה שקרה ב-7 באוקטובר ושל החיים עכשיו. זו גם דרך להחזיר חוויה של שליטה בתוך הטראומה הנוראה", היא אומרת, "ואני מקווה שהפרויקט הזה מסייע למשפחות לספר דרך החפצים הקיימים את מה שאבד ולהעניק להן, בתוך התופת, המשכיות מהחיים הקודמים לחייהן עכשיו.

"מחקרים מראים כי אנשים שעברו את השואה כילדים, והיו להם חברים דמיוניים או אפילו חפצים שנשארו איתם מחייהם לפני כן, היה להם סיכוי גדול יותר לשרוד. כי כל עוד יש לי שיחה בראש עם דמות שדואגת לי, שאכפת לה ממני, שאני יכולה לשתף אותה במה שעובר עלי – זה שומר עלי".

יש בנו פוטנציאל לרוע וההתפתחות שלנו היא שתקבע אם הוא יתממש או לא. האימהות היא עוד מפגש עם

הפוטנציאל הזה, וכחברה, אנחנו צריכים לעשות מאמץ ולספק לילדים ולהורים את התנאים לכך שהוא לא יתפתח בירי רוטנברג

וגם מחלץ מהבדידות, אני מניחה.

"ממש כך. וויניקוט, שהוא עוד סוג של חבר דמיוני שאני מדברת איתו בראש כל הזמן, אמר שהיכולת להיות לבד היא חלק חשוב בהתפתחות היכולת לשחק. זו יכולת שמתפתחת אחרי שיש בסיס בטוח ויחסים של אמון עם הסביבה, והיא מובחנת מחוויה של בדידות, שהיא חוויה כואבת שאינה מבחירה. וויניקוט אמר שלמעשה, למשך כל חיינו, אנחנו תלויים במישהו, זקוקים לאחר, אין גיל שבו אנחנו באמת עצמאים, ולכן חברים דמיוניים בשלל תצורותיהם שומרים עלינו. לכן גם נורא חשוב לשמר בחיים את היכולת להיות לבד, כדי לשמר את היכולת לשחק - לא עניין של מה בכך בעידן הרשתות החברתיות".

**הגיבורה שלך כותבת לקלרה שהעיסוק ברוע מחזיר אותה לחייה. 7
באוקטובר החזיר את העיסוק ברוע לחיי רבים מאיתנו. איך אפשר לנסות
להבין אותו?**

"חלק מהניסיון להבין את מקורות הרוע הוא בעיני תהליך כואב של הכרה בכך שהרוע הוא חלק מאיתנו, הוא אנושי. יש בנו פוטנציאל לרוע וההתפתחות שלנו היא שתקבע אם הוא יתממש או לא. האימהות היא עוד מפגש עם הפוטנציאל הזה, שמהווה חלק מהפגיעות האנושית, וכחברה, אנחנו צריכים לעשות מאמץ ולספק לילדים ולהורים את התנאים לכך שהוא לא יתפתח. כלומר, להעניק את התנאים להתפתחות של היכולת לשחק והיכולת להיות לבד והיכולת לספר סיפורים, משום שאלה מובילים להתפתחות של אמפתיה, ובזה נעוצה הרבה מאוד תקווה".

הצג עוד

מערכת | הנהלה | מדיניות פרטיות | תנאי שימוש | צרו קשר | רכשו
מינוי | ביטול מינוי דיגיטלי | שאלות ותשובות | פרסמו אצלנו

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר האיכותי בישראל
© כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ